

# Barneomsorg og familieforhold – økonomiske ytelser

Velferdsrett, JUS2211  
17. mars 2015  
Førsteam. Ingunn Ik Dahl, IOR

## Hvilke ytelser – hvilke situasjoner?

Trygdeytelser til livsopphold ved <b>fødsel/adopsjon</b>	Ftrl kap 14 - Svangerskaps penger - Foreldrepenger - Engangsstønad
Trygdeytelser til livsopphold ved <b>aleneomsorg for barn</b>	Ftrl kap 15 - Overgangsstønad - Stønad til barnetilsyn - Utdanningsstønad
<b>Kontantstøtte</b>	Lov 41/1998
<b>Barnetrygd</b>	Lov 4/2002

## Ytelser til livsopphold ved svangerskap, fødsel og adopsjon

- Ftrl kap. 14 (og rundskriv R14-00-2-H14)
- Oversikt over ytelsene:
  - **Svangerskapsenger**: der kvinnen må slutte i arbeid mens gravid, pga hensynet til fosteret
  - **Foreldrepenger**: starter 3-12 uker før fødselen, fortsetter etterpå (før kalt *fødselsenger* og *adopsjonsenger*)
  - Begge forutsetter tilknytning til arbeidslivet. Ellers kan man få **engangsstønad**
- Forholdet til arbeidsmiljøloven:
  - Rett til penger vs rett til permisjon

## Rettslige spørsmål

1. Vilkår for å ha krav på ytelsen
2. Ytelsens størrelse
3. Uttaket: når, hvor lenge?

## Vilkår for rett til foreldrepenger: oversikt

- Fått barn (§ 14-5(1))
  - Fødsel
  - Adopsjon
  - Foreldreansvar etter dødsfall, jf barneloven
- Arbeidstilknytning på forhånd, § 14-6
- Omsorg og annen aktivitet etterpå, § 14-10, mfl
  - Omsorg for barnet
  - Annet arbeid?

## Vilkår for foreldrepenger:

### 1. Fått barn

- Grensen for «fødsel»:
- **Fødsel** (R14-00-2-H14, kommentar til § 14-5, 1. ledd)
- Loven bruker ordet «fødsel». Som fødsel regnes alle tilfeller der forløsningen har skjedd etter fullgått 26. svangerskapsuke. Dette gjelder selv om barnet er dødfødt.
- Dersom barnet er levende født før 27. svangerskapsuke, regnes dette som fødsel selv om barnet dør kort tid etter, jf. § 14-9 siste ledd med merknader. Dødfødsel før 27. svangerskapsuke regnes ikke som fødsel, men som abort.

## Vilkår for foreldrepenger:

### 1. Fått barn

- Ved adopsjon:
- Adoptivbarnet må være under 15 år, § 14-5(1)
- Ikke foreldrepenger ved stebarnsadopsjon, § 14-5(3)
  - Men likevel foreldrepenger, dersom adopsjon finner sted mens stønadperioden ved fødsel fortsatt løper, 2. pkt

## Vilkår for foreldrepenger:

### 1. Fått barn

- Foreldrepenger ved barnelovens regler om foreldreansvar etter dødsfall, § 14-5(2)
  - Den forelder barnet bor hos dør, den andre har også foreldreansvar, og får det nå alene, § 38(1)
  - En som blir tildelt foreldreansvar av retten etter en (eller begge) foreldres dødsfall, §§ 38(3) og 63
- Vilkår: hatt mindre enn vanlig samvær etter barneloven § 43(2)
- Samme rett som ved adopsjon

## Vilkår for rett til foreldrepenger:

### 2. Arbeidstilknytning, § 14-6

- Yrkesaktiv i **seks av de ti** siste månedene før stønadsperioden tar til
- Når «tar stønadsperioden til»?
  - Mor:
    - ved fødsel: når hennes stønadsperiode starter
      - 3-12 uker før fødsel (det er lov å velge strategisk!)
    - Ved adopsjon: må oppfylle dette før omsorgen overtas
  - Far:
    - Vilkåret må være oppfylt når hans stønadsperiode starter
  - *Hvorfor forskjell på far og mor ved adopsjon? Dom LA-2008-070679: ulovlig kjønnsdiskriminering?*

## Vilkår for rett til foreldrepenger:

### 2. Arbeidstilknytning, § 14-6

- Inntektskrav: Pensjonsgivende inntekt pr år: minst  $\frac{1}{2}$  G (2. ledd)
  - 1 G = kr 88 370.  $\frac{1}{2}$  G = kr 44 185.
- Hva likestilles med «yrkesaktivitet»? (3. ledd)
  - Perioder med sykepenger, dagpenger, stønad ved barns sykdom, arbeidsavklaringspenger eller foreldrepenger, 3. ledd
  - Militærtjeneste, 4. ledd

## Vilkår for rett til foreldrepenger:

### 3. Omsorg og aktivitet

- Mottakeren skal ha **omsorgen for barnet**, § 14-10 (4)
- Hvis barnet **dør** i stønadsperioden, har man rett til foreldrepenger i 6 uker etter dødsfallet, § 14-9 (siste ledd)
- Hvis **barnevernet** overtar omsorgen for barnet, faller retten til foreldrepenger bort
- Gjelder ikke for moren de **første 6 ukene** etter fødsel (2. pkt)

## Vilkår for rett til foreldrepenger:

### 3. Omsorg og aktivitet

- Mottakeren skal **ikke være i arbeid**, § 14-10(5)
- Ved fulltids arbeid:
  - foreldrepenger faller bort
  - kan evt gå over på den andre forelder
  - evt utsettes, § 14-11(1)b
- Ved deltidsarbeid:
  - kan ta gradert uttak, § 14-16

## Vilkår for rett til foreldrepenger:

### 3. Omsorg og aktivitet

- **Fars foreldrepenger og mors aktivitet:**
- Far kan bare motta foreldrepenger hvis mor (§ 14-13)
  - Går ut i arbeid
  - Tar offentlig godkjent utdanning på heltid (e.l.)
  - Tar offentlig godkjent utdanning i kombinasjon med arbeid som i sum gir heltid
  - Er syk/skadet, innlagt på helseinstitusjon
- Kravet gjelder ikke fedrekvoten, § 14-12(2)
- Hvis mor jobber deltid/graderte uttak, kan også far få gradert uttak, § 14-13(2,3)

## Foreldrepenger: Utmåling og lengde

- Beregning av ytelsen
- Stønadens lengde
  - Total stønadstid: Full eller redusert sats
  - Fleksibelt uttak: Gradering, utsettelse, maksgrense
- Fordeling mellom foreldrene

## Beregningsgrunnlaget for ytelsen § 14-7

- Samme regler som for sykepenger, 1. ledd
- Selvstendig næringsdrivende: mer gunstig enn sykepenger:
  - Tidligere 65 % (som ved sykepenger)
  - Nå 100%, 1. ledd, 2. pkt
- Inntekt over 6 G regnes ikke med
  - $6 * 88'370kr = 530'220$
- Særregler om beregning for kvinner som mottar dagpenger eller sykepenger under arbeidsløshet (2. ledd) og militærtjeneste (3. ledd)

## Total lengde på permisjonen: Full eller redusert sats?

- Sammenhengen mellom stønadssatsen og stønadsperiodens lengde:
  - Redusert sats (80%) → lenger periode
- Bakgrunn:
  - Vedtatt i 1989, da perioden var langt kortere
  - 80% ga omtrent samme beløp, men fordelt over lenger tid



## Valgets kval: Full eller redusert sats?

- Valgfritt, men samme for hele perioden og for begge foreldre
- I dag: mindre vanlig med redusert sats
  - 2000: 76% tok redusert sats
  - 2010: 58% tok redusert sats
- Uansett lang nok permisjon?
- Større utbetaling ved full sats (100%)

## Stønadsperiodens lengde ved fødsel § 14-9(1)

- Full sats: 49 uker (245 dager)
- Redusert sats: 59 uker (295 dager)
- 7'500kr \* 49 uker = 367 500 kr
- 6'000kr \* 59 uker = 354 000 kr
- Dvs: lønner seg økonomisk å ta full sats + ulønnet permisjon (jf aml) i 10 uker...
  - (men risikoer?)

## Uttak av foreldrepenger: Stor fleksibilitet

- Gradert uttak, § 14-16
- Utsatt uttak, § 14-11
- Makstid, § 14-10(3)

## Fleksibilitet i uttaket: **Gradert uttak**

- Gradert uttak ved delvis arbeid, § 14-16
  - Stønaden reduseres med det stillingsbrøken utgjør
  - Stønadsperioden forlenges tilsvarende
  - Kan benyttes av både mor og far
    - Også samtidig
  - Må foreligge skriftlig avtale med arbeidsgiver om delvis arbeid
  - Ikke 3 siste uker før fødsel og første 6 uker etter

## Fleksibilitet i uttaket: **Utsettelse**

- Utsatt stønadsperiode (etter 6 uker), § 14-11
  - Lovbestemt ferie (a)
  - Fulltidsarbeid (b)
  - Helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet, evt innlagt i helseinstitusjon (c, d)
- Må søke om dette!
  - Typisk problem:
    - Mor tar ulønnet permisjon før far tar sin del
    - Far må da huske å søke om utsettelse av sin del senest siste dag av mor permisjonstid

## Fleksibilitet i uttaket: **Grensen**

- Absolutt grense, § 14-10 (3):
- **3 år** etter fødsel eller overtakelse av omsorg for adoptert barn
- Ikke mulig å motta foreldrepenger etter dette
- Heller ikke gradert eller utsettelse av uttak

## Fordeling av stønadsperioden:

### Fedrekvote og mødrekvote, § 14-12

- 10 uker forbeholdt far, av de totalt 49/59 ukene
- Må tas av far, ellers tapt
- Unntak:
  - Far er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet pga sykdom eller skade, eller er innlagt i helseinstitusjon, § 14-12(3)
  - Mor er alene om omsorgen, § 14-15
- Fra 2012: tilsvarende mødrekvote
  - like lang – 6 uker etter fødsel + 4 «frie»
  - 3 uker før fødsel holdt utenfor

## Fordeling av stønadsperioden

### Fedrekvote og mødrekvote, § 14-12

- Omdiskutert:
  - Skal staten bestemme innad i familien?
  - Kan menn være borte fra arbeidet i 10 uker?
- Hvorfor bør fedre ta permisjon? Hensynet til ...
  - ...barnet
  - ...faren
  - ...moren
- Hvordan få fedre til å ta permisjon?
  - Fedrekvote: fra 1993

## Noen muligheter for uttak av fedrekvote

- 10 uker = 50 dager
  - 2 dager i uken i 25 uker
  - 1 dag i uken i 50 uker
  - Jobbe 80% i 50 uker
  - Kombinasjoner av dette
- Forholdet til mors arbeid/nærvær:
  - Mor kan være hjemme: § 14-12(2)1.pkt
  - Mor kan ta gradert uttak: § 14-16, § 14-12(2)2.pkt

## Svangerskapspengene

Trygdeytelser til livsopphold ved fødsel/adopsjon	Ftrl kap 14 <ul style="list-style-type: none"> <li>- Svangerskapspengene</li> <li>- Foreldrepenger</li> <li>- Engangsstønad</li> </ul>
Trygdeytelser til livsopphold ved aleneomsorg for barn	Ftrl kap 15 <ul style="list-style-type: none"> <li>- Overgangsstønad</li> <li>- Stønad til barnetilsyn</li> <li>- Utdanningsstønad</li> </ul>
Kontantstøtte	Lov 41/1998
Barnetrygd	Lov 4/2002

## Svangerskapspenger, § 14-4

- Aktuelt i perioden FØR foreldrepengene
- **Vilkår:**
  - Må slutte med sine konkrete arbeidsoppgaver pga graviditeten
    - Pålagt dette i lov/forskrift
    - Ikke mulig å finne annet høvelig arbeid i bedriften
    - Selvstendig næringsdrivende: samme rett ved tilsvarende risikofaktorer, § 14-4(2)
  - Tilknytningskrav: viser til reglene for sykepenger, § 8-2
    - vært i arbeid minst 4 uker

## Andre ytelser:

### Svangerskapspenger, § 14-4

- **Ytelsen:**
  - Samme som foreldrepenger, § 14-4(5)
  - 100% av inntektsgrunnlaget
  - Ikke aktuelt med redusert sats, gradering, utsettelse etc
- **Perioden for uttak:**
  - fra hun må slutte
  - frem til foreldrepengeperioden starter, dvs 3 uker før fødselen

## Engangsstønad

Trygdeytelser til livsopphold ved fødsel/adopsjon	Ftrl kap 14 - Svangerskaps penger - Foreldrepenger - Engangsstønad
Trygdeytelser til livsopphold ved aleneomsorg for barn	Ftrl kap 15 - Overgangsstønad - Stønad til barnetilsyn - Utdanningsstønad
Kontantstøtte	Lov 41/1998
Barnetrygd	Lov 4/2002

## Engangsstønad ved fødsel og adopsjon

- § 14-17
- Oftest: Mødre som ikke har rett til foreldrepenger (1. ledd, 1. pkt)
- Men gjelder også:
  - Adoptivfedre som ikke har rett til foreldrepenger, hvis de adopterer alene (1. ledd, 2. pkt)
  - Fedre, hvis mor dør ifm fødsel (3. ledd)
- Engangsbeløp: 44.190 kr (fra 1.1.2015)

## Vurdering av ytelsene ved fødsel/ adopsjon

- For de som får foreldrepenger:
  - Fleksibelt system
  - Rause ordninger
- Har blitt kritisert:
  - Foreldrepenger gir mest til de som har mest – dvs de med høy lønn
    - Men lønn over 6 G kompenseres ikke
  - Engangsstønad går til de som allerede har dårligst råd
  - Venter folk med å få barn? Studenter...

## Aleneomsorg

Trygdeytelser til livsopphold ved fødsel/adopsjon	Ftrl kap 14 <ul style="list-style-type: none"> <li>- Svangerskapspengene</li> <li>- Foreldrepenger</li> <li>- Engangsstønad</li> </ul>
Trygdeytelser til livsopphold ved aleneomsorg for barn	Ftrl kap 15 <ul style="list-style-type: none"> <li>- Overgangsstønad</li> <li>- Stønad til barnetilsyn</li> <li>- Utdanningsstønad</li> </ul>
Kontantstøtte	Lov 41/1998
Barnetrygd	Lov 4/2002



## Stønad til enslig mor eller far: Ftrl kap. 15

- «Morstrygd» innført 1919
- Omdiskuterte ytelser, særlig før :
  - Oppfordret til seksuelt samkvem utenfor ekteskap
  - Lettere å skille seg
  - Stimulerte ikke til å ta seg arbeid
- Formålsbestemmelsen, § 15-1:
  - «Sikre inntekt» ... «aleneomsorg for barn»
  - «Midlertidig hjelp til selvhjelp»

## Ulike typer stønad til enslig mor/far

- Felles vilkår: §§15-2 til 15-5
  - Enslig (§ 15-4)
  - Aleneomsorg (§ 15-5)
- Særlige vilkår for den enkelte ordning:
  - Overgangsstønad §§ 15-6 til 15-9, 15-14
  - Stønad til barnetilsyn § 15-11
  - Utdanningsstønad § 15-12
  - Tilskudd til flytting § 15-13

## Vilkår: **Enslig** far eller mor, § 15-4

- Må være ugift, separert eller skilt (1. ledd)
  - dvs ikke gift, heller ikke med en annen enn barnets andre forelder
- Faktisk separasjon i noen tilfeller godtatt (2. ledd)
  - Sak reist, og krav om tid (a-c)
  - Spesielle forhold gjør det vanskelig å reise sak (d)
- Skilsmisse/separasjon «på papiret» er ikke nok
  - § 15-5(3)b

## Vilkår: **Aleneomsorg** for barn § 15-5

- Aleneomsorg:
  - Klart mer av den daglige omsorgen enn den andre forelderens (2. ledd)
- Den **daglige omsorgen**:
  - mat, stell, klær etc
- Hvordan de deler utgiftene, er uten betydning
- Det er søkeren som må sannsynliggjøre dette

## Vilkår: **aleneomsorg** for barn Forholdet til den andre forelderen

- «**Klart mer**» enn den andre av foreldrene:
- Oppfylt hvis den andre bare har vanlig samvær etter barneloven, se bl. § 43
- Ikke oppfylt hvis delt omsorg (bor vekselvis hos foreldrene i tilnærmet like lange perioder)
- Mellom dette: må vurderes konkret
  - Trygderetten har sagt at det er nok å ha 60 % av omsorgen, dvs samvær opptil 40 %
- Ikke bare avtalt samvær, også mer tilfeldig

## Aleneomsorg: «**nære boforhold**» med den andre forelderen, § 15-5 (2)2. pkt

- Visse nære boforhold -> Ingen av foreldrene er alene
- Jf § 1-5(4): To personer som bor i samme hus, regnes som samboerpar selv om de bor i hver sin del av huset. Det kan gjøres unntak for personer som bor i hver sin boenhet i et hus med mer enn fire selvstendige og klart atskilte boenheter. To personer som vanligvis har felles bolig, regnes som samboerpar selv om de midlertidig bor atskilt.
- «Andre nære boforhold»:
  - Samme gårdstun? Samme flermannsbolig? Hus svært nær hverandre?

## Aleneomsorg: hvem kan man bo sammen med? § 15-5(3)

- § 15-5(3): Ikke **leve sammen med** en person som er
  - Barnets forelder (litra a)
  - Forelder til et annet barn de har sammen (litra a)
  - En man er skilt /separert fra (litra b)
  - Ens (kjæreste-)samboer over lengre tid (12 av siste 18 mnd) selv om ikke er barnets forelder (litra c)

## Andre vilkår:

- Tilknytning til Norge
  - Må ha vært medlem i trygden i de siste tre årene, § 15-2
    - (sammenlign med fødselpenger, § 14-2)
- Barnets alder:
  - Kravet varierer etter hvilken ytelse det gjelder

## Overgangsstønad

### Vilkår, § 15-6

- Midlertidig ute av stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid pga omsorgen, eller
- Trenger omstillingstid for å få seg arbeid, eller
- Trenger utdanningstid for å få seg arbeid
  - Ikke stønad etter at «yrkeskompetanse» er oppnådd, selv om man skulle ønske mer utdanning
  - Når har man «yrkeskompetanse»? Bachelorgrad

## Overgangsstønad:

### Krav om yrkesrettet aktivitet, § 15-8

- Begrunnelser: Viktig med tilknytning til arbeidslivet. Aktivitet gir bedre økonomi på sikt. Bedre integrering for innvandrerkvinner
- Kravet inntreer når barnet er ett år (1. ledd)
- Kravet oppfylles ved (1. ledd)
  - Være i arbeid eller utdanning på minst halv tid
  - Være reell arbeidssøker
  - Etablere egen virksomhet
- Unntak i 3. ledd: sykdom (egen eller barnet); mangler ordning for barnetilsyn

## Tidsperioden for overgangsstønad

### §15-6 (2.-8. ledd)

- Til yngstebarnet blir 8 år
- Samlet stønadsperiode: max 3 år
  - Perioden kan utvides med 2 år hvis under utdanning, men fortsatt krav om barn under 8 år
  - Perioden kan utvides med 3 år hvis flere enn to barn, eller fikk aleneomsorg før fylte 18 år
- Noen særregler:
  - Nytt barn (2. ledd, 2. pkt)
  - «Ferskt brudd» (5. ledd)
  - Sykdom o.l. (6. og 7. ledd)

## Overgangsstønad, størrelse

- § 15-7: 2,25 G
  - $2,25 \times 88\,370 \text{ kr} = 218\,832 \text{ kr}$
  - Økt fra 2 G, med virkning fra 01.01.2014
- Forholdet til annen «inntekt» :
  - Avkortes hvis arbeidsinntekt, § 15-9
    - Men alltid lønnsomt å arbeide
  - Samordnes med andre trygdeytelser, § 15-14

## Stønad til barnetilsyn

### Vilkår, § 15-11

- Må overlate barnetilsyn til andre på grunn av:
  - Jobb
  - Utdanning
  - Reell arbeidssøker, eller
  - Etablering av egen virksomhet
- Til yngste barn er ferdig med 4. klasse, ca 10 år (3. ledd)

## Stønad til barnetilsyn

### Ytelsens størrelse, § 15-11

- Må dokumentere utgiftene (4.ledd)
- Får dekket 64 % av utgiftene (5. ledd)
- Får ingen ytelse dersom man har inntekt større enn 6 G (5. ledd)

## Utdanningsstønad, § 15-12

- Utgifter knyttet til utdanning (4. ledd):
  - Utgifter til skole, reiseutgifter, flytting
- Vilkår (1. og 2.ledd):
  - Nødvendig for å skaffe arbeid
  - Bare frem til yrkeskompetanse oppnådd
  - Ikke for å skifte yrke, med mindre
    - Yrket ikke lar seg kombinere med omsorg for barn
    - Man ikke får jobb pga ikke tilstrekkelig kvalifisert
- Tid: Som retten til overgangsstønad (3. ledd)

## Kontantstøtte

Trygdeytelser til livsopphold ved fødsel/adopsjon	Ftrl kap 14 - Svangerskaps penger - Foreldrepenger - Engangsstønad
Trygdeytelser til livsopphold ved aleneomsorg for barn	Ftrl kap 15 - Overgangsstønad - Stønad til barnetilsyn - Utdanningsstønad
Kontantstøtte	Lov 41/1998
Barnetrygd	Lov 4/2002



## Kontantstøtte, lov nr. 41/1998

- Formål: Gi småbarnsforeldre valgfrihet
- Vilkår:
  - Ikke (bare delvis) benytte barnehageplass som får statlig driftstilskudd
  - Barnet må være under 2 år, og bo i Norge
- Ikke krav om:
  - At foreldrene er hjemme, selv gir omsorg
  - At man har søkt barnehageplass
- 6000 kr måneden

## Barnetrygden, lov nr. 4/2002

- Skal «bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn», § 1
- Utbetales i utg.pkt til mor, § 12(3)
- Gis for alle barn under 18 år
- 970 kr pr måned

## Ytelser – til hvem?

- Til alle?
- Til de som går ned i inntekt?
- Til de som har lite?

Trygdeytelser til livsopphold ved <b>fødsel/adopsjon</b>	Ftrl kap 14 <ul style="list-style-type: none"> <li>- Svangerskapspenger</li> <li>- Foreldrepenger</li> <li>- Engangsstønad</li> </ul>
Trygdeytelser til livsopphold ved <b>aleneomsorg for barn</b>	Ftrl kap 15 <ul style="list-style-type: none"> <li>- Overgangsstønad</li> <li>- Stønad til barnetilsyn</li> <li>- Utdanningsstønad</li> </ul>
<b>Kontantstøtte</b>	Lov 41/1998
<b>Barnetrygd</b>	Lov 4/2002

- Takk for i dag – lykke til!